

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Miriam Macurové

Index environmentální demokracie podla Aarhuského dohovoru: východiska, rámec a indikátory

Diplomová práce pojednává o Aarhuské úmluvě a vytváří sadu 49 indikátorů, podle kterých je možné hodnotit naplňování prvního pilíře této úmluvy, tedy přístup k informacím o životním prostředí. Části práce, které se zabývají tvorbou těchto indikátorů, jsou originální a přínosné. Výzkum je zpracován na základě žádosti neziskové organizace Arnika.

Cíl práce: Cílem práce (resp. autorka to nazývá výzkumným problémem) je „*vytvorenie teoretického rámca a metodologického postupu pre vznik kompozitného indikátora na meranie práv environmentálnej demokracie na úrovni Aarhuského dohovoru, ktorý je v práci demonštrovaný na jeho prvom pilieri*“ (abstrakt). V projektu diplomové práce autorka předpokládala vytvoření kompozitního ukazatele, který zhodnotí naplňování Aarhuské úmluvy pro země s dostupnými daty. Takovýto cíl je pro diplomovou práci zřejmě nadměrně ambiciózní, takže přizpůsobení cíle (snížení náročnosti) v principu nevádí. Nicméně autorka redukovala cíl výrazně – připravila sadu indikátorů pro první pilíř Aarhuské úmluvy, ale data pro žádnou zemi nesesbírala a neagregovala do (jedné komponenty) agregovaného ukazatele.

Metody práce: Autorka píše, že využívá metody obsahové analýzy a metody tvorby kompozitního ukazatele. Zejména je použita první z těchto metod. Zde autorka využila oficiální příručky k implementaci Aarhuského protokolu (Ebbesson et al., 2014) a jiných interpretačních zdrojů. Při operacionalizaci článků Aarhuské úmluvy do jednotlivých otázek (indikátorů) využila autorka konzultací dvou právníků, kteří se touto problematikou zabývají. Robustnost výsledné sady indikátorů se tím zřejmě zvýšila. Pokud jde o druhou metodu, autorka v metodologické kapitole (4) stručně popisuje konstrukci kompozitního ukazatele, avšak v praktické části práce tento ukazatel konstruován není.

Struktura a obsah práce: Práce je formálně rozdělena do 11 kapitol, nicméně pouze část z nich je věcných (úvod či bibliografie se obvykle nečítají), takže práce není přes příliš fragmentovaná. Teoretická část práce (kapitola 3) se věnuje diskusím o Aarhuské úmluvě a jiným souvisejícím konceptům. Některé části této kapitoly by bylo možné redukovat a zaměřit se na samotnou Aarhuskou úmluvu a na konstrukci agregovaných ukazatelů. Zásadní jsou kapitoly 5 a 6, ve kterých autorka pro první pilíř Aarhuské úmluvy tvoří 49 indikátorů včetně navrhované škály hodnocení. Těmto částem práce (zejména 5.2 a kapitole 6) mohl být dán větší prostor. Autorce by to mj. umožnilo podrobněji diskutovat větší množství otázek a odpovídajících škál, než jak je ukázáno na příkladech v části 6.2. I tak čtenáře mohou napadnout otázky (s. 75–76):

- Autorka navrhuje hodnocení počtu žádostí o environmentální informace tak, že čím nižší absolutní počet žádostí, tím vyšší skóre. Jak se vypořádá s případnou kritikou, že za nejlepším hodnocením Černé hory a Albánie (3 body; počet žádostí 277 a 430 – nejnižší hodnoty v souboru) a za nejhorším hodnocením Belgie a Norska (1 bod; počty žádostí 4000 a 3824 – nejvyšší hodnoty v souboru) není rozdílná úroveň environmentální demokracie, ale násobně rozdílný počet obyvatel? Taktéž může autorka diskutovat odůvodněnost předpokladu, že s vyšší úrovní environmentální demokracie mají země tendenci vykazovat méně žádostí.
- Nejasná je formulace, že autorce bylo doporučeno, aby u zemí, které tato data nevykazují, „*bodnotenie takeéhoto indikátora preskočila, aby som tým neskereslila výpovednú hodnotu ostatných indikátorov*“. Nicméně autorka udělí takové zemi hodnotu 0. Tento postup je poměrně obvyklý, avšak myslím, že neodpovídá výše uvedené citaci – hodnota indikátoru je imputována a při agregaci bude snižovat průměr (tj. trest za to, že data nejsou vykazována). Naopak při jeho přeskočení (nehodnocení) by při agregaci neovlivňoval hodnotu dané (sub)komponenty.

Informační hodnota a přínos výzkumu: Hlavní informační hodnotu nese sada ukazatelů, které operacionalizují první pilíř implementace Aarhuské úmluvy (viz tabulka 2). Redukce na jeden pilíř Aarhuské úmluvy je přiměřená, avšak je škoda, že se autorka nepokusila vytvořit jednu komponentu navrhovaného indexu pro omezený počet zemí (třeba jen ČR a SR), případně pro ně alespoň připravit data. Bez sběru a interpretace dat (autorkou navržený systém vyžaduje zařazení zemí do jedné z nejčastěji tří kategorií, přičemž posouzení je někdy kvalitativní povahy) jde o teoretické cvičení, u kterého není jasné, do jaké míry ho lze implementovat. Autorka přitom v práci tvrdí, že „*jediným kritériom sa na základe konzultácie s odborníkom stala dátová dostupnosť, pretože bez jej aplikácie by vznikol len akademický set indikátorov, ktorý by nebol uplatniteľný v praxi*“, a že data pro velkou část ukazatelů „*sú pomerne ľahko dostupné*“ (s. 80). Tento dodatečný krok by tedy byl v rámci diplomové práce zřejmě realizovatelný a zvýšil by přínos výzkumu.

Formální stránka práce: Práce je psána ve slovenském jazyce, takže gramatickou správnost a stylistiku nedokážu dobře posoudit. Nicméně častěji se vyskytují chyby v interpunkci, občas pak ve velkých a malých písmenech (např. Svetový Summit o udržateľnom rozvoji a Európska Únia; viz také seznam zkratk, kde jsou naopak malými písmeny anglické názvy) a v typografii (záměna spojovníku a pomlčky, anglické uvozovky, zápis procentních údajů). Graficky je práce přehledná a standardně zpracovaná.

Práce s literaturou: V práci je použito dostatečné množství zdrojů. Struktura zdrojů reflektuje typ práce, byť jen velmi málo jsou obsaženy články z odborných periodik. Odkazy na zdroje jsou v zásadě v pořádku. Některé zdroje mohou být obtížně dohledatelné (např. zdroj „Draft guidelines...“). Více zdrojů uvedených v seznamu literatury není použito (resp. není na ně odkazováno) v textu práce – Lidbetter a Depani (2014), Počuča et al. (2018), Web 2, Web 7, Web 9, Web 10. Rozdělení zdrojů do tří kategorií spíše stěžuje jejich dohledání. Označování webových stránek číslem (Web 1 atd.) není obvyklé.

Zejména v části 5.1 autorka často cituje Aarhuskou úmluvu, zdroj však není jasný. Citace jsou ve slovenštině, ale v seznamu literatury autorka uvádí český překlad úmluvy ze stránek [UNECE](#). Nicméně slovenský překlad existuje přinejmenším ve dvou různých verzích (na stránkách [UNECE](#) a zřejmě oficiálněji v [Úředním věstníku EU](#)). Autorka tak například mluví o definici *štátneho orgánu*, nicméně anglický originál používá širšího výrazu *public authority*, což respektuje i slovenský překlad (*verejná inštitúcia*, resp. *orgán verejnej moci*) a oficiální český překlad ve [sbírce mezinárodních smluv](#) (*orgán veřejné správy*).

Celkové hodnocení

Autorka v práci vytvořila sadu 49 ukazatelů pro hodnocení naplňování prvního pilíře Aarhuské úmluvy. Oproti původnímu plánu nedošlo k vytvoření a výpočtu celkového indexu, což je vzhledem k náročnosti pochopitelné. Nicméně popisnější části práce mohly být redukovány ve prospěch hlubší diskuse indikátorů a následného pilotního výpočtu komponenty (včetně normalizace/vážení/agregace) pro omezený počet zemí. I v současné podobě je však práce prospěšná a může být podkladem ke zpracování celkového indexu environmentální demokracie, jak autorka zamýšlela.

Práci doporučuji k obhajobě a před obhajobou navrhuji hodnocení velmi dobře, 12–14 bodů.

Miroslav Syrovátka
Olomouc, 10. 9. 2021